

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ
ΑΠΑΝΤΑ
ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ
ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
Ν. Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΟΜΟΣ
ΑΘΗΝΑ 1982
Σελ. 153-168

Η ΜΑΥΡΟΜΑΝΤΗΛΟΥ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Κανείς εις όλον τὸ χωρίον δὲν εἶχεν ὠραιότερον περιβολάκι ἀπὸ τὸν ἐξάδελφόν μου τὸν Γιαννιόν. Καθ' ἐκάστην περὶ τὸ δειλινὸν ἐπέβαινεν εἰς τὸ μικρὸν γέρικον ὄναριόν του καὶ ἐξετέλει τακτικὴν ἡμερησίαν περιόδον ἀνὰ τὸ ὠραῖον κηπάριον, ὁπόθεν πρὸς ἑσπέραν ἐπέστρεφεν ἀποφέρων τοὺς καρποὺς τῶν κόπων του. Οἱ γέροντες ἀπόμαχοι, οἱ καθήμενοι παρὰ τὴν προκυμαίαν, βλέποντές τον ἐπιστρέφοντα ἀργὰ-ἀργὰ ἐκ τῆς καθημερινῆς ἐκδρομῆς του, ἔλεγαν:

— Νά, ὁ Γιαννιὸς ἔρχεται πάλι ἀπ' τὸ περιβολάκι του.

— Καὶ φέρνει καὶ τὶς λαχανίδες του.

— Καὶ τὰ κουνουπίδια του καὶ τὰ μποστανικά του.

— Πῶς τὰ καταφέρει!

— Σὰν νὰ τὸν γνωρίζουν.

— Λὲς καὶ τὰ ἔχει γητεμένα!

Ὁ ἐξάδελφός μου ὁ Γιαννιὸς δὲν ἔτεινε τὸ οὖς εἰς τὰ ποικίλα ἢ μᾶλλον στερεότυπα ταῦτα σχόλια, ἀλλ' ἀντιπαρήρχετο ἀδιάφορος, ἀφοῦ προσέδενεν εἰς τὴν πάλιν τὸ ὑποζύγιόν του, καὶ ἀποκομίζων τὰ «λαχανικά» τὰ ἐπώλει ἢ τὰ ἔφερεν οἴκαδε, κατὰ τὴν περίστασιν.

Καὶ ἀφοῦ ἀνεπαύετο τὴν ἑσπέραν ἐκ τοῦ μετρίου καμάτου τῆς ἡμέρας, μέλλων ὀσονούπω ν' ἀναπαυθῆ διαρκέστερον ἐκ τῶν πολλῶν μόχθων τῆς ζωῆς του, τὴν ἄλλην ἡμέραν πάλιν, περὶ τὸ δειλινόν, ἔλυε τὸ ὄναριόν του, ἐπέβαινεν εἰς αὐτὸ καὶ ἐξήρχετο πάλιν πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ περιβολίου του.

Ὅποῖον λαμπρόν, ἀχανές, μεγαλοπρεπὲς περιβόλι! Καὶ πόσον δίκαιον εἶχεν ὁ θεῖος Ὅμηρος νὰ θέσῃ ἐκ παραλλήλου τὰς δύο παραβολὰς τῶν κυμάτων

τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ ἀγροῦ μὲ τοὺς κομῶντας ἀστάχους!

*Κινήθη δ' ἀγορὴ φῆ κύματα μακρὰ θαλάσσης
πόντον Ἰκαρίοιο, τὰ μὲν τ' Εὐρός τε Νότος τε
ᾧρορ' ἐπαῖξας πατρὸς Διὸς ἐκ νεφελῶν·
ὡς δ' ὅτε κινήσῃ Ζέφυρος βαθὺ λήϊον ἐλθὼν,
λάβρος ἐπαιγίζων, ἐπὶ τ' ἡμῦνι ἀσταχύεσσιν,
ὡς τῶν πᾶσ' ἀγορὴ κινήθη...*

Τῶ ὄντι, τὰ χόρτα καὶ οἱ θάμνοι τοῦ περιβολίου τοῦ ἑξαδέλφου μου τοῦ Γιαννιοῦ, γιγαντιαῖα, πελώρια, ἄγρια ἢ κηπευτά, δὲν ἔπαυσαν νὰ ὀργώνωνται, νὰ σχηματίζωσιν αὐλακας καὶ νὰ εἶναι γαλήνια, ὀμαλά, ἀπ' ἀρχῆς, ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Δὲν ἔπαυσαν νὰ συγχέωσι τὰς ἀτόμους τῶν, νὰ εἶναι ποικιλόμορφα, ἀναλλοίωτα καὶ ρευστά, νὰ ὀρθῶσι τὴν χαίτην, νὰ στηλώνωσι τὰ στέρνα, νὰ φρίσσωσι, νὰ κροαίνωσι, νὰ βρέμωσι, νὰ ἠχῶσι, νὰ πλαταγῶσι, νὰ κτυπῶσι πᾶν ἀντίτυπον σῶμα. Καὶ οἱ Ζέφυροι προσέπαιζον κυλινδούμενοι ἐντὸς τῶν, ὡς ἄτακτα παιδιά, καὶ αἱ ἀπόγειοι καὶ αἱ τροπαῖαι ἠμιλλῶντο τίς νὰ αὐλακώσῃ βαθύτερον, τίς νὰ ὑπεγείρῃ ὑψηλότερον τὰ κυανᾶ καὶ πορφύρεα νῶτά τῶν, μετὰ φωσφορίζοντος σελαγισμοῦ, μετ' ἀκτινωτοῦ ἀφρώδους στεφάνου. Καὶ αὖρα ποντιας ἐθώπευε μαλθακῶς τὴν ἄσπιλον κυματίζουσαν ὀθόνην προκαλοῦσα ἀπειρούς χαριέσσας, μυρμηκιζούσας, παροδικὰς ρυτίδας, ὡς ἐπὶ τοῦ μετώπου νύμφης βασιλίδος περικαλλοῦς, ἐπιδεικνυούσης παιδικὸν θυμὸν καὶ πείσμα, διάλειμμα μεταξὺ δύο μειδιαμάτων προκλητικόν, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁποῖου ὁ βυθὸς δὲν φαίνεται πλέον, καὶ ἡ ἐπιφάνεια παύει ἀνταυγάζουσα τὴν ἀπειρον τῆς κτίσεως φαιδρότητα.

Ὁ δὲ οὐράνιος θόλος κατωπτρίζετο ὅλος εἰς τὸν ἀπαράμιλλον κῆπον, ὃν ὁ ἥλιος ἔκαιε χωρὶς νὰ καταφλέγῃ τὰ βάθη του, διότι ὁ ἴδιος, ἅμα ἀπέκαμνεν ἐκ τῆς ἡμερησίας ἀρματοδρομίας, ἐβυθίζετο διὰ ν' ἀναπαυθῇ εἰς τὸν βυθὸν του, διὰ ν' ἀκονίσῃ ἐν τῷ ὑγρῷ ἐργαστηρίῳ τὰς ἀμβλυνηθείσας ἀκτῖνας. Ἡ σελήνη ἐγένετο λαμπροτέρα ἐπαργυροῦσα τὰ στέρνα τῆς ἀχανοῦς ἐκτάσεως, τὸ ἄστρον τῆς ἐσπέρας ἐλούετο ἠδυπαθῶς εἰς τὰ νάματά της, καὶ αἱ Πλειάδες μετὰ γλυκείας παρθενικῆς σεμνότητος ἐμάρμαιρον εἰς τὰ ἀνεξερεύνητα βάθη της, ὡς βολίδες εἰσδύουσαι, ζητοῦσαι νὰ μετρήσωσι τὸ βάθος, νὰ εὕρωσι τὸν πυθμένα.

Μυρῖοι κρότοι ἀντήχουν εἰς τὰ ἄντρα καὶ εἰς τοὺς βράχους, ὅπου τὰ κράσπεδα τῆς ἀσπίλου ὀθόνης ἀπέληγον, πότε ὡς ἠδυπαθεῖς στεναγμοὶ ἔρωτος, πότε ὡς ἄγριοι πολέμων δοῦποι, πλήττοντες τὰς ἠχούς. Καὶ ἠδύπνοοι ὄσμαι, ἐλαφρὰ ἀρώματα, ἀπέπνεον πανταχόθεν, μυρώνουσαι τὰς αὖρας, καὶ ἄλμη καὶ θάλπος ἡλίου ἐσκληρυνε τοὺς χρωῶτας, ἠρύθραινε καὶ καθίστα μελαψὰς καὶ ἀρρενωπὰς τὰς ὄψεις τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ ὄναριον τοῦ ἑξαδέλφου μου ἐβύθιζε τοὺς πόδας ἐν μέσῳ τῶν δροσερῶν πετάλων, προσπαιζόντων καὶ θροοούντων περὶ τοὺς πόδας του, καὶ ὁ κῆπος

ὁ μυστηριώδης ἐπρότεινε τὰ στέρνα ἀνοίγων τοὺς θησαυροὺς του εἰς τὰς ἐπιδεξίους χεῖρας τοῦ πεπειραμένου κηπουροῦ.

Δι' ὅλους τὸ περιβολάκι τοῦ Γιαννιοῦ τοῦ ἑξαδέλφου μου ἦτο βιβλίον ἀνοικτόν, ἀλλὰ βιβλίον μὲ ἱερογλυφικούς χαρακτήρας, ἢ μ' ἐκεῖνα τὰ «σήματα λυγρὰ», τὰ διατεθλασμένα, τὰ ἐγκεχαραγμένα ἐπὶ τῶν γυμνῶν κρανίων τῶν νεκρῶν, τὰ ὁποῖα λέγεται μὲν ὅτι σημαίνουσι τὴν μοῖραν τοῦ τεθνεώτος, ἀλλ' ἂν δὲν εἶναι τις μάντις, δὲν δύναται νὰ τ' ἀναγνώσῃ... καὶ τοῦτο κατόπιν ἐορτῆς, ἀφοῦ ὁ νεκρὸς ἔζησε.

Ἀλλὰ διὰ τὸν ἄμοιον ἑξαδέλφον μου ἦτο βιβλίον μὲ κεφαλαιώδεις λαμπροὺς χαρακτήρας, σαφές, ἐναργές κ' εὐανάγνωστον. Οὗτος ἐγνώριζεν ὅλα τὰ μυστήρια, ὅλα τὰ κοιλώματα, ὅλα τὰ ἄντρα τοῦ προσφιλοῦς αὐτῷ ἐδάφους. Ἦδύνατό τις μάλιστα, ὄχι κατὰ σχῆμα τετριμμένης προσωποποιίας, ἀλλὰ σχεδὸν κυριολεκτικῶς, νὰ εἴπῃ, ὅπως ἔλεγαν καὶ οἱ γέροντες ἀπόμαχοι τῆς προκυμαίας, ὅτι αὐτὰ μᾶλλον τὸν ἐγνώριζαν...

* * *

Τὸν ἐγνώριζαν ἀπὸ μακροῦ χρόνου.

Ἦτο ἤδη ἑξηκοντούτης, καὶ ἀπὸ πενήντα ἐτῶν, ἐκ τρυφερᾶς ἡλικίας δεκαετοῦς, δὲν εἶχε παύσει νὰ καλλιερῇ τὸν κήπὸν του.

Πᾶς ἄνθρωπος ἐργάζεται δι' ἑαυτόν, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ἐργάζεται διὰ τοὺς ἄλλους· ὁ δύσμοιρος ὁ Γιαννιὸς εἰργάζετο διὰ τοὺς ἄλλους καὶ ποτὲ δι' ἑαυτόν.

Δωδεκαέτης, ἔμεινε μόνος προστάτης τῆς μητρὸς, χήρας τριακοντούτιδος. Εἰκοσαέτης, ἦτο προστάτης τῶν ὀρφανῶν ἀδελφῶν του, ὀρφανὸς ὁ ἴδιος. Τεσσαρακοντούτης, ἦτο προστάτης ἔτι μεγαλυτέρας ὀρφανίας, τῆς τῶν ἀνεψιῶν του.

Ὅλοι οἱ νέοι ἀγωνίζονται διὰ τινὰ φιλοδοξίαν, ποθοῦσι τὸν γάμον, μελετῶσι τὴν ἀποκατάστασιν. Ὁ ταλαίπωρος ὁ Γιαννιὸς δὲν ἐτόλμα οὐδὲ νὰ ὀνειροπολήσῃ τοιοῦτό τι.

Χωρὶς νὰ νυμφευθῇ, εἶχεν οἶκοι τρεῖς γυναῖκας. Ἡ μοῖρα τοῦ τὰς ἐκληροδότησε.

Τὴν μίαν του ἀδελφὴν ἠδυνήθη μετὰ τινὰ ἔτη νὰ τὴν ὑπανδρεύσῃ. Ἀλλ' αὕτη μόλις ἀπέκτησε δύο κόρας κ' ἐχήρευσε.

Μόλις ἐχήρευσεν ἡ μία, κ' ἐκακοπανδρεύθη ἡ ἄλλη.

Αὕτη ἔλαβεν ἄνδρα, ὅστις τῆς ἔφερεν ἐκ τοῦ χωρίου του τὴν ἐκ τοῦ πρώτου

γάμου ὀκταέτιδα παιδίσκην ὅτου, συνέζησεν ὀλίγους μῆνας μετ' αὐτῆς, καὶ ἀπεδήμησε. Μετέβη εἰς τινα πόλιν τῆς Ἑλλάδος, ὅπου εἰργάζετο χειρωνακτῶν.

Ἀναχωρῶν δὲν εἶχεν ὀβολὸν νὰ τῆς ἀφήσῃ.

Τότε δὰ ὁ πτωχὸς ἐξάδελφός μου ὁ Γιαννιὸς «τὰ εἶχε μεριά, τὰ ἔκαμε φόρτωμα». Ἐκτὸς τῆς ἀσθενοῦς γραίας μητρός, τῆς χήρας ἀδελφῆς καὶ τῶν ὀρφανῶν ἀνεψιῶν του, ὤφειλε νὰ βοηθῆ καὶ τὴν ὑπανδρον ἀδελφὴν μετὰ τῆς προγονῆς τῆς. Ὁ ἴδιος ὠνόμαζε τοῦτο γραφικῶς καὶ λίαν βαναύσως «σαμάρι καὶ πανωσάμαρο».

Ἄλλοτε, ἀποβλέπων εἰς τὴν ἐν γένει κατάστασιν τοῦ οἴκου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του, εἰς τὴν διπλὴν χηρείαν, εἰς τὴν πολλαπλὴν ὀρφανίαν τῶν οἰκειῶν, εἰς τὴν ἰσόβιον θητείαν ἑαυτοῦ, ἔλεγε σχετλιαστικῶς κ' εὐθύμως ἅμα χαρακτηρίζων τὴν τύχην των: «Θελὰ-κάψ' ὁ Θεὸς δυὸ σπίτια, ἔκαψ' ἓνα καὶ καλό».

Παρελείψαμεν νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ Μοῖρα τοῦ εἶχε χαρίσει κ' ἓνα ἀδελφόν, ἀλλὰ τί προκομμένος ἀδελφός!

Οὗτος ἦτο κατὰ δέκα ἔτη νεώτερός του, αὐτὸς τὸν εἶχεν ἀναθρέψει ὀρφανόν. «Τὸν ἀνάστησε, τὸν ἔκαμε κλωνάρι», καθὼς ἔλεγεν ἡ μήτηρ των. Ἄλλ' αὐτὸς ἐβγήκε «τῆς ἐλιάς τὸ φύλλο».

Ἄφοῦ ἐπὶ τινα ἔτη ἐγύριζε ναύτης ἐν τῷ Αἰγαίῳ μὲ γολέτες καὶ μὲ βροκία, τέλος ἐπῆρε τὸ φύσημά του διὰ τὴν Ἀμερικὴν, καὶ ἀπὸ δεκαετίας οὐδὲ γράμμα ἔστειλε πλέον.

Ποῦ ἦτο; Εἰς τὴν Φιλαδέλφειαν. Τί ἔκαμνεν; Εἶχε νυμφευθῆ μίαν Κουακερίδα.

Εἰς τὴν Φιλαδέλφειαν· ὅποια εἰρωνεῖα λέξεων! Μίαν Κουακερίδα· ἀπὸ τοὺς πολλοὺς βατράχους ποὺ ἔτρωγε (παρετήρησεν ὁ Γιαννιὸς), κατήνησε νὰ πάρῃ τὴν φωνὴν των... ὡς γυναῖκα!

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ Γιαννιὸς ἐξεφράζετο μετὰ πικρίας περὶ τοῦ ἀδελφοῦ του, ἀλλὰ καὶ ἡ γραῖα, ἡ μήτηρ του, ποτὲ δὲν τοῦ εἶπεν ἓνα εὐχαριστῶ τοῦ πτωχοῦ σκλάβου. Αἱ λογομαχίαι δὲ μετὰ τῶν ἐτραχύνοντο ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἀδελφοῦ τούτου, πρὸς ὃν ἡ γερόντισσα ἔτρεφεν ἀδυναμίαν τυφλὴν καὶ δὲν ἠνείχετο ν' ἀκούῃ κακὸν ἐναντίον του. Ἡ πτωχὴ γυνὴ ἐφαντάζετο ὅτι ὁ Γιαννιὸς ὅ,τι ἔκαμνε τὸ ἔκαμνε φυσικῶς, διότι ὤφειλε νὰ τὸ κάμνῃ, ποτὲ δὲ δὲν τῆς ἐπέρασεν ἀπὸ τὸν νοῦν ὅτι καὶ οὗτος ἦτο ποτὲ δυνατὸν νὰ τὴν ἐγκαταλίπῃ, καθὼς τὴν ἐγκατέλιπεν ὁ νεώτερος, καὶ εἶχε δίκαιον· ὁ Γιαννιὸς ἦτο ἐξ ἐκείνων, οἵτινες συχνὰ μὲν γογγύζουσιν, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἀποκαρτεροῦσι.

Τέλος ὁ καημὸς τῆς ἀπουσίας τοῦ νεωτέρου υἱοῦ, αἱ στερήσεις, αἱ ταλαιπωρίαὶ καὶ ἡ κακοπάθεια τὴν ἔφεραν εἰς τὸν τάφον.

Ἐμεινεν εἰς τὸν Γιαννιὸν ἡ πρεσβυτέρα ἀδελφή μὲ τὰς δύο κόρας τῆς, καὶ ἡ νεωτέρα μὲ τὴν προγονὴν τῆς.

Ὅλαι ἀπέζων ἐκ τῆς ἐργασίας τοῦ Γιαννιοῦ καὶ ἐκ μικρῶν εἰσοδημάτων τῆς ἀμπέλου καὶ τοῦ ἐλαιῶνος.

Ἡ ἔγγαμος ἀδελφή ἐβράδυνε νὰ λάβῃ εἰδήσεις παρὰ τοῦ συζύγου τῆς. Τέλος μετὰ ἕξ μῆνας τὴν ἐνθυμήθη καὶ τῆς ἔστειλε τέσσαρας λίρας. Εἶτα τὴν ἐλησμόνησεν ὀριστικῶς.

Καὶ ὁ Γιαννιὸς ἀρρώστησεν ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἔπαυσε νὰ τῆς δίδῃ.

Μὲ αὐτὰς τὰς τέσσαρας λίρας, πρὸς τῇ μικροῦ λόγου ἀξία εἰσκομιδῇ, τῇ ἐκ τῶν καρπῶν, ἔζησεν αὐτὴ καὶ ἡ προγονὴ τῆς τρία ἔτη.

Καὶ τὴν προγονὴν ταύτην τὴν ἠγάπησεν ὡς τέκνον τῆς. Εὐτυχῶς δὲν ἀπέκτησεν ἰδικὰ τῆς τέκνα.

Ἀλλὰ, ταλαίπωρος γυνή! καθὼς ποτε ἡ ὁσία Μαρία εἰς τὴν ἔρημον τὴν πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ἔζησε δὲν ἐνθυμοῦμαι πόσα ἔτη μὲ δύο ἄρτους, οὕτω καὶ αὐτὴ, εἰς τὴν ἔρημον ταύτην τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, εἰς τὴν χέρσον τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν εὐγενῶν παλμῶν, ἔζησε τρία ἔτη μὲ τέσσαρας λίρας.

Καὶ ἡ μὲν ὑπεράνθρωπος ἐκείνη ὁσία εἶχεν ἀμαρτίας νεότητος πρὸς ἐξιλασμόν, αὐτὴ δὲ ἡ πτωχὴ γυνὴ ἦτο ἀπλοϊκὴ καὶ ἀφωσιωμένη καὶ τόσον ἀμνησικάκος, ὥστε ἀποθανοῦσα ἐκληροδότησεν ἐκ τῆς πτωχικῆς προικός τῆς εἰς τὴν προγονὴν τὸν οἰκίσκον καὶ τὴν ἀμπελον, ἀφήσασα τὸν ἐλαιῶνα μόνον εἰς τὰς ὀρφανὰς ἀνεψιάς τῆς.

Ἐκεῖναι δὲ σεβόμεναι τὴν μνήμην τῆς θείας, μόλις ἐμεμψιμοίρησαν ὀλίγον τι μὲ ψίθυρον φωνήν¹.

* * *

Διὰ ποῖον ἐπενθηφόρει ἡ Μαυρομαντηλοῦ;

Διὰ τίνα ἄλλον εἰμὴ διὰ τὸν Γιαννιὸν τὸν ἐξάδελφόν μου;

Ἰστατο μετὰ τῶν γιγαντιαίων ρευστῶν θάμνων, παρὰ τὴν ἐσχατιὰν τοῦ μεγαλοπρεποῦς ὑγροῦ πεδίου, ὑψοῦσα τὴν αἰχμηράν, μόλις ὄρατὴν κεφαλὴν, μίαν σπιθαμὴν ὑπὲρ τὴν λείαν ἐπιφάνειαν. Ἰστατο κ' ἐφαίνετο προκαλοῦσα τὸν διαβάτην, τὸν τολμητῆν, ὅστις θὰ εἶχε τὸ θράσος νὰ τὴν

ἀψηφήση.

Ἡ Μαυρομαντ' λού! Ἡ Μαυρομαντ' λού!

Οἱ γέροντες τὴν ἐνθυμοῦντο ἀπὸ τριῶν γενεῶν τοιαύτην. Κανείς δὲν τὴν εἶδε ποτὲ λευκόπεπλον.

Καὶ ἀπὸ τοὺς προπάππους των τοιαύτην τὴν εἶχον παραλάβει.
Μαυρομαντ' λού, αἰωνίως πενθηφοροῦσαν.

Καὶ διατί τάχα δὲν θὰ ἐπενθηφόρει δι' ἄλλον εἰμὴ διὰ τὸν Γιαννιόν; Ἀλλὰ καὶ διατί ὄχι διὰ τὸν Γιαννιὸν ἀλλὰ δι' ἄλλον;

Οὔτε αὐτὸς οὔτ' ἐκείνη ἐγνώρισάν ποτε εὐτυχίαν.

Ὅσον ἔρωτα εἶχεν ἀπολαύσει ποτὲ ἡ Μαυρομαντ' λού, ἄλλον τόσον ἀπέλαυσε καὶ ὁ Γιαννιὸς ὁ ἐξάδελφός μου.

Κ' ἐκείνη μὲν, τίς οἶδεν, ἐάν ποτε ὑπῆρξε γυνή, πρὶν ἀπολιθωθῆ καὶ γίνῃ πέτρα, ἂν ὅτε ἦτο γυνή ἐγνώρισεν ἔρωτα· ὁ δὲ Γιαννιὸς ὁ ἐξάδελφός μου οὐδ' ἔτρεφεν ἐλπίδα ν' ἀπολιθωθῆ τοῦλάχιστον καὶ γίνῃ πέτρα.

Ἀτυχῆς Μαυρομαντ' λού! Ταλαίπωρε Γιαννιὲ ἐξάδελφέ μου!

* * *

Παρὰ τὴν δυτικὴν ἐσχατιὰν τοῦ ὠραίου τριπλοῦ λιμένος τῆς παραθαλασσίου κόμης, ὅπου τὸ κύμα, ὑπὸ ἐλαφροῦ ζεφύρου ρυτιδούμενον, σκάζει καὶ δεικνύει μέλαιναν αἰχμὴν ὑπὸ ὑγρᾶς λευκῆς παρυφῆς περιόρουτον, ἐκεῖ ἀνίσχει τὴν κεφαλὴν ἡ Μαυρομαντηλού.

Ὅλοι οἱ βράχοι ἴστανται πέριξ ἀσάλευτοι, μετ' Ὀλυμπίου εἰρωνείας ὑπερορῶντες τὰς ἀπέλπιδας προσπαθείας τοῦ μανιώδους κύματος.

Μόνη ἡ Μαυρομαντηλοῦ νεύει μακρόθεν, νεύει διὰ τῆς κεφαλῆς εἰς τὸν θρασὺν ναυβάτην, τὸν ἐπιβαίνοντα οἰκτρᾶς σανίδος καὶ παραδέροντα εἰς τὸ πέλαγος, τὸν ἀγωνιῶντα νὰ εὔρη εἰς τὸν βυθὸν τοῦ πόντου τροφήν δι' ἑαυτὸν καὶ διὰ τοὺς φιλτάτους.

Φαίνεται νὰ τὸν καλῆ πλησίον τῆς ὡς ἄλλη σειρῆν, σειρῆν ἄφωτος καὶ ἄψυχος.

Ὅμοιάζει μὲ ναυάγιον προσηλωμένον ἐκεῖ ἀπὸ μακρῶν χρόνων, πληττόμενον ὑπὸ τοῦ ἀφρίζοντος κύματος, κραδαινόμενον καὶ σεῖον τὴν κεφαλὴν, κεφαλὴν φώκης ἐλλοχώσης ἐκεῖ ἀπὸ αἰώνων.

Μόνη ἢ κεφαλὴ τῆς φώκης σείεται ἀπατηλῶς νεύουσα· ἢ οὐρὰ εὐρίσκειται ἐμπεφυκυῖα εἰς τὸν πυθμένα· ἢ ρίζα διατείνει τὰς Ἴνας πέραν τοῦ βυθοῦ, ἐμπεπηγυῖα εἰς τὸν βράχον.

Ἄλλως οὐδ' ἢ κεφαλὴ σείεται. Τὸ κῦμα μόνον ρήγνυται καὶ πλαταγεῖ καὶ περιορέει. Τὸ κινούμενον φαίνεται ὡς νὰ κινῆ.

Λέγεται, ἀλλὰ τίς τὸ πιστεύει; —καὶ ὅμως ἂν ἦτον ἀληθές!— ὅτι ἡ Μαυρομαντ' λουὺ ὑπῆρξέ ποτε καὶ αὐτὴ γυνὴ καὶ μήτηρ, μήτηρ ἑπτὰ υἰῶν· ὅτι καὶ οἱ ἑπτὰ υἱοὶ τῆς, ἔμπειροι ναυβάται, φθονηθέντες ὑπὸ τῆς θαλασσίας Γοργόνας, ἐπνίγησαν εἰς τὸ πέλαγος· ὅτι ἴλεως μοῖρα, σπλαγχνισθεῖσα τὸν πόνον τῆς μητρός, τὴν μετεμόρφωσεν εἰς σκόπελον, καὶ τὴν ἐφύτευσεν ἐκεῖ, οὐ μακρὰν τοῦ αἰγιαλοῦ, μόλις ὀρθοῦσαν τὴν κεραυνόβλητον κεφαλὴν τῆς, τὴν οἶονεὶ μελάμπεπλον, χαιρεκακοῦσαν μακρόθεν ὅταν βλέπη συμφορὰς καὶ πνιγμοὺς ἀνθρώπων εἰς τὸ πέλαγος, προσδεχομένην ὡς ἰλαστήριον θυσίαν τὰ ἐκβραζόμενα ὑπὸ τῶν κυμάτων ναυάγια, δροσίζουσαν τὸν πόνον τῆς ἐκεῖ εἰς τὸν πόντον. Τοιαύτη ἢ Μαυρομαντηλοῦ.

Ἄγνοῶ τί μοιραῖον ὑπῆρχε μεταξὺ τῆς Μαυρομαντηλοῦς καὶ τοῦ Γιαννιοῦ, τοῦ ἐξαδέλφου μου· ἀλλὰ πάντοτε αὐτὴ, διαβαίνοντα πλησίον ἢ μακρὰν, τὸν ἐκάλει, τὸν ἐκάλει.

Φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε μυστηριώδης τις σύνδεσμος· αὐτὴ ἦτο ἢ κατ' ἐξοχὴν Μαυρομαντηλοῦ· κ' ἐκεῖνος ἐκ τρυφερᾶς ἡλικίας οὐδὲν ἄλλο ἔβλεπε γύρω του ἢ μαύρας μαντήλας.

Ἐπλεε σχεδὸν καθημερινῶς εἰς τὰ νερά τῆς· διασχίζων κατὰ μῆκος καὶ πλάτος τὸν ὠραῖον τρίκολπον λιμένα, ἐπεσκέπτετο ὅλους τοὺς ὄρμους, ἐξηρεῦνα ὅλα τὰ ὑποβρύχια σπήλαια, διωνύχιζεν ὅλους τοὺς διαποντίους θαλάμους.

Ἐπλεεν ἀπὸ ἀγκάλῃν εἰς ἀγκάλῃν, ἀπὸ ἀμμουδιᾶν εἰς ἀμμουδιᾶν, ἀπὸ βράχον εἰς βράχον. Ἦξευρεν ὅλας τὰς κρύπτας τῶν πολυπόδων, ὅλα τὰ θαλάμια τῶν μουγγριῶν, ὅλα τῶν ἀστακῶν τὰ ἐνδαιτήματα.

Ποτὲ ὀρφὸς δὲν τὸν διέφευγε καὶ αἱ συναγρίδες ἐγοητεύοντο ἀπὸ τὸ ἄγκιστρόν του.

Ὅσάκις ἠσμενίζετο νὰ ἐκπλήξῃ ὀλίγον τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων, τοὺς θαυμάζοντας τὸ ποσὸν μᾶλλον ἢ τὸ ποιὸν (σπανίως ἄλλως τὸ ἔκαμνε, διότι δὲν ἠγάπα ν' ἀλιεύῃ μὴ ἐκλεκτοὺς ἰχθῦς), εἶχε μέθοδον ἰδικὴν του.

Ἐγνώριζεν ὅτι «πᾶν τὸ θηρῶμενον ἀμοιβαίως θηρᾶται καὶ τὸ μισούμενον μισεῖ». Ἦξευρεν ὅτι ὅπως ἢ γάττα μάχεται τὸ ὀψάριον, οὕτω καὶ τὸ ὀψάριον μάχεται τὴν γάτταν.

Τοῦτο τὸ ἔπραξε μόνον δις ἢ τρίς, καὶ διὰ τὴν φουρκίσθη τὸν ἀνθρώπου
ξενικῆς τινος τράτας, ἀλιευούσης μὲ σαγήνην, πρὸς ἣν ἄλλως δὲν θὰ
ἠδύνατο νὰ συναγωνισθῆ. Ἡλίευσεν λοιπὸν μὲ δολώματα ἐκ κρέατος
θησιμαίας γάττας.

Τοὺς δὲ οὕτως ἀγρευθέντας ἰχθῦς (εἶχεν ἀγρεύσει μόνος του πλείονας ἢ
πεντήκοντα ὀκάδας, ὅσας καὶ ἡ ἀντίζηλος του τράτα) δὲν ἠθέλησε νὰ τοὺς
πωλήσῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς νήσου· τοὺς ἐπώλησεν ὅλους εἰς
αὐστριακὸν τι ἀτμόπλοιο, τὸ ὁποῖον ἠσχολεῖτο δῆθεν «νὰ μετρή τὰ νερά»,
ὁρμοῦν εἰς τὸν λιμένα. Εἶπεν εἰς τοὺς συμπατριώτας του: «αὐτὰ τὰ ψάρια
δὲν εἶναι γιὰ σᾶς, εἶναι γιὰ κείνους ποὺ τρῶνε καὶ τὶς γάττες».

Οὐδεὶς ὁμῶς ἐνόησε τί ἔλεγεν.

Ἐπλεε συχνὰ εἰς τὰ νερά τῆς Μαυρομαντηλοῦς, τρέφων παράδοξον
στοργὴν πρὸς τὸν μονήρη τοῦτον βράχον, ὅστις μόλις ἀνέτεινε τὴν κορυφὴν
ὑπὲρ τὸν ἀφρόν τοῦ κύματος, ὡς κολυμβητῆς κεκμηκῶς καὶ ἀναπαυόμενος
ὑπτιος ἐπὶ τῶν κυμάτων. Ἐγνώριζεν ὅλα τὰ ἄντρα καὶ τὰ μυστήρια τοῦ
βράχου αὐτοῦ, ὅπου ἀνεκάλυπτε θαλασσίους θησαυρούς, ἀστακοὺς καὶ
καραβίδας ὑπερφυεῖς τὸ μέγεθος, καὶ κογχύλας καὶ πεταλίδας καὶ ἄλλα
ἀκόμη ἠδύγευστα ὄψα.

Ἀλλὰ παρῆλθε πλέον ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν ὁ Γιαννιὸς ἦτο κύριος δύο
ὑπερηφάνων λέμβων, τῆς «Ἑπταλόφου» καὶ τῆς «Ἀγίας Σοφίας», ἐποχὴ
καθ' ἣν ὡς μόνην τροφὴν τῶν ὀνείρων του εἶχε τὴν παρὰ τὸν Βόσπορον
ἀποκατάστασιν τοῦ Γένους. Οἱ Μεγαλοῖδεᾶται, ὅσοι ἐπέζων ἀκόμη, εἶχον
ἐντελῶς ἀπογοητευθῆ, καὶ μετ' αὐτῶν καὶ ὁ Γιαννιὸς ὁ ἐξάδελφός μου.

Τώρα ὁ Γιαννιὸς δὲν εἶχε πλέον ἢ μίαν λέμβον, ὑπόσαθρον καὶ αὐτὴν καὶ
σχεδὸν συνηλικιωτὴν τοῦ ἐπιβάτου τῆς. Ἐν λοιπὸν Σάββατον, περὶ τὰ μέσα
τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, ἐπέβη εἰς τὴν γεροντικὴν ἄκατόν του καὶ ἤρχισε νὰ
ἐλαύνῃ τὰς κώπας κατευθυνόμενος πρὸς τὰ νερά τῆς Μαυρομαντηλοῦς.

Ὁ Γιαννιὸς εἶχε, καθὼς ὅλοι οἱ ἔμπειροι κωπηλάται, ἴδιον τρόπον εἰρεσίας,
καὶ ἤξευρε νὰ δίδῃ δρόμον εἰς τὴν λέμβον, χωρὶς νὰ φαίνεται ὅτι ἀγωνιᾷ καὶ
χωρὶς νὰ ἰδρώνῃ. Ἦλαυνεν ὁμαλῶς καὶ ἠρέμα, ἀλλὰ συνεχῶς, συντόνως
καὶ μετὰ λανθανούσης ρώμης. Σχεδὸν δὲν ἐφαίνοντο αἱ κινήσεις τῶν
χειρῶν, καὶ ἀδιοράτως προένευε καὶ ἀνέπιπτεν.

Ἄλλως εἶχεν ἀρχίσει ἤδη νὰ γηράσκῃ καὶ ἐξησθῆναι καὶ ἔπασχεν. Ἦτο
ποδαλγὸς καὶ σχεδὸν ἡμιπλήξ κατὰ τὰ ἀριστερὰ κῶλα.

Ἐπὶ τῆς λέμβου ἔφερεν ἀλιευτικὰ τινὰ σύνεργα· τὸν γάντζο, δι' οὗ ἀνείλκυε
τὰ ὀκταπόδια, τὸ καμάκι, δι' οὗ ἐλόγχιζε τοὺς λάβρακας καὶ τοὺς ἀστακοὺς,
τὸ σηπιογυάλι, δι' οὗ ἐξεμαύλιζε τὰς σηπίας, τὴν λαδιά, δι' ἧς ἐπλαττεν ἐν
τῇ θαλάσῃ τεχνητὴν γαλήνην καὶ καθίστα διαυγὴ τὸν βυθόν. Διότι εἰς

ταῦτα περιορίσθη κατὰ τὸ γῆράς του (πρόσθετες καὶ τὴν πράγκα*, καὶ τὴν ἀπόχη καὶ ἄλλα τινά), ἀφήσας εἰς τοὺς νεωτέρους δίκτυα καὶ παραγάδια καὶ συρτές.

Μετὰ ἡμισείας ὥρας σύντονον κωπηλασίαν ἔφθασεν εἰς τὴν γειτονίαν τῆς Μαυρομαντηλοῦς. Ἐφθασεν ἀπλῶς διὰ νὰ διασκεδάσῃ τὴν μελαγχολίαν του, ἄλλως οὐδεμίαν ἐπρόβλεπεν ἄγρην διὰ σήμερον. Ἦτο παράξενος τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἦσθάνετο μεγίστην στενοχωρίαν. Εἶχε μαλώσει κατ' οἶκον μὲ τὴν ἀδελφήν του, ἥτις εἶχε κληρονομήσει ἐν μέρει τὴν παραξενιὰ τῆς μητρός.

Ὡραία ἦτο ἡ ἡμέρα, καὶ ὁ ἥλιος κλίνων πρὸς τὴν δύσιν ἐκτύπα κατάματα τὸν γηραιὸν ἀλιέα, ἐπιχρυσῶν τὴν ἀργυρόχρουν κόμην του, ἀναδεικνύων τὸ τετράγωνον εὐρὺ πρόσωπον μὲ τὴν σιμὴν ρίνα, τὸ ἐκφράζον ἄφατον καλοκαγαθίαν μετ' ἐγκαρτερήσεως, καὶ τὸ βραχὺ ἀνάστημα μὲ τοὺς πισσωμένους κ' ἐμβαλωμένους ἀμπάδες ὅπου ἐφόρει. Ἦτο ἤδη ἄνοιξις, Μαρτίου μεσοῦντος. Ἐπὶ τῆς ἀντικρῦ του εὐκόλπου καὶ ἀπὸ μακρὰς ἀμμουδιάς τεμνομένης ἀκτῆς ἔβλεπεν ἐδῶ κ' ἐκεῖ χωρικούς καὶ τινὰς γυναῖκας καὶ παῖδας ἐπιστρέφοντας διὰ τοῦ παραθαλασίου δρομίσκου ἐκ τῶν ἀγρῶν εἰς τὴν κώμην. Ἡ ἄνοιξις εἶχεν ἀρχίσει νὰ στολίζῃ μὲ ἀνθούς τὰ δένδρα, καὶ ἡ θάλασσα ἔπεμπε τὴν ζωτικὴν ἄλμην τῆς εἰς τοὺς θάμνους τοὺς θάλλοντας ἀνὰ τὰς ποδιάς τῶν γραφικῶν κλιτύων, ὅπου τραχὺς αἰπόλος μὲ τὴν ἀκτένιστον κόμην καὶ τὸ ἡλιοκαῆς μέτωπον ἐξέτεινε τὴν καμπυλωτὴν ράβδον του μετὰ μονοσυλλάβων ἀνερμηνεύτων σοβῶν μίαν αἶγα, ἥτις εἶχε πηδήσει ὑπὸ τινὰ βράχον καὶ εἶχε μείνει ὀπίσω ἀπὸ τὴν λοιπὴν ἀγέλην, ζητοῦσα βοσκὴν ὅπου χάλικας μόνον καὶ ἄμμον ἠδύνατο νὰ εὕρῃ· ἐνῶ ὁ παῖς μὲ τὴν μακρὰν πήραν κρεμαμένην ὑπὸ τὴν ἀριστερὰν μασχάλην, μέχρι τοῦ γόνατος φθάνουσαν, μὲ τὴν ὑψηλὴν ράβδον διπλασίαν τοῦ ἀναστήματός του, ἔτρεχε μ' εὐθύμους φωνὰς ἐμπρός, ἐπιστρεφόμενος καὶ χειρονομῶν πρὸς τοὺς τράγους, καὶ ὁ κύων ἔσειε τὴν οὐρὰν καὶ δὲν ἔπαυε νὰ ὑλακτῇ πρὸς τοὺς διαβάτας.

Ὁ σκόπελος ὁ καλούμενος Μαυρομαντηλοῦ δὲν θ' ἀπέχη πλείονας ἢ τριάκοντα ὀργυιάς ἀπὸ τῆς παραλίας, ὅπου ἀνοίγεται γραφικὴ ὠραία ἀγκάλη περιβάλλουσα τὸ κῦμα ὀρμητικὸν κατὰ τῆς ἀκτῆς χωροῦν, ἀμβλὺ προσπίπτον ἐπὶ τῆς ἄμμου καὶ ὑπ' αὐτῆς καταπινόμενον.

Ἐκεῖ βλέπει χωρικήν γυναῖκα κύπτουσαν ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν, πλύνουσαν ράκη τινὰ παρὰ τὴν ἄκρην τῆς ἀμμουδιάς, εἰς τὴν ρίζαν ἐνὸς βράχου, ἐξέχοντος πρὸς τὴν θάλασσαν, ἐπικαμποῦς ἐπὶ τὸ κῦμα, ὅπου τὰ νερὰ ἤρχιζον νὰ βαθύνωνται. Ὁ βράχος οὗτος ἐκαλεῖτο «Μύτικας» καὶ ἦτο ἐξ ἐκείνων, ἀφ' ὧν οἱ κολυμβηταὶ κατὰ τὸ θέρος συνηθίζουσι νὰ ἐκτελῶσι τὰ ἐκπληκτικὰ ἐκεῖνα εἰς τὴν θάλασσαν ἄλματα.

Ὁ υἱὸς τῆς γυναικὸς ταύτης, παιδίον ἑπταετής, διαλαθὼν τὴν προσοχὴν τῆς μητρός, εἶχεν ἀναρριχηθῆ ἐπιτηδεῖως εἰς τὸ ὕψος τοῦ βράχου.

Αΐφνης ἡ μήτηρ του, αἰσθανθεῖσα ὀπισθέν της ἐκ τοῦ ἀορίστου κενοῦ τὴν ἀπουσίαν τοῦ παιδίου, στρέφεται, ὑψώνει τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν βλέπει ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βράχου, τείνοντα εἰς τὰ ἔμπρὸς τοὺς γρόνθους, κύπτοντα τὴν κεφαλὴν, καὶ παιδικοὺς γρυλλισμοὺς ἐκβάλλοντα.

Ὁ μικρὸς, ὅστις εἶχεν ἰδεῖ κατὰ τὸ προλαβὸν θέρος κολυμβητὰς πηδῶντας ἀφ' ὑψους τοῦ βράχου τούτου, ἐξετέλει μιμικὴν, ὅτι τάχα ἤθελε νὰ δώσῃ βοῦτιὰ ἀπὸ τὸν Μύτικα, ὡς κάμνουσιν οἱ ἔφηβοι καὶ οἱ ἀκμαῖοι νεανίσκοι.

Ἡ μήτηρ του ἤρχισε νὰ τὸν καλῇ πλησίον της. Ὁ Γιαννιός, ὅστις ἐσκάλιζε μὲ τὴν ἀρπάγην του πέριξ τῆς Μαυρομαντηλοῦς, ἤκουε τὰς φωνὰς τῆς γυναικὸς ταύτης: «Κατέβα, ἀρὲ δαίμονα, ἀρὲ λύκε ξιδᾶτε!»

Ἄλλ' ὁ μικρὸς ἐκώφευεν. Ἡ μήτηρ ὀργισθεῖσα ἀνέτεινεν τὸν κόπανόν της, δι' οὗ ἔτυπτε τὰ λευκαινόμενα ράκη πρὸς τὸ μέρος τοῦ βράχου καὶ τὸν ἐπέσειεν ἀπειλητικῶς πρὸς τὸν παῖδα· «Ἐννοια σ', ἀρὲ σκάνταλε, ἔννοια σ', χάρε μαῦρε! Τὸ βράδ', σὰ ῥθῆ πατέρας σ' ἀπ' τὸ χωράφ', δῶσε λόγο».

Ἐκεῖ, καθὼς ἐπέμενε νὰ ἐκτελῇ τοὺς μίμους του ὁ μικρὸς, ἀδιαφορῶν πρὸς τὰς κραυγὰς τῆς μητρός του, κύπτων ὀλίγον βαθύτερον, ὀλισθαίνει, ἐκβάλλει πεπνιγμένην κραυγὴν, καὶ πίπτει μετὰ πλαταγισμοῦ εἰς τὴν θάλασσαν.

Τὸ κῦμα θὰ εἶχε βάθος πλέον ἢ διπλοῦν ἀναστήματος ἀνδρός. Βυθίζεται εἰς τὸν πόντον, καὶ πάλιν ἀνέρχεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ ἀσπαίρει, καὶ παραδέρνει, καὶ εἶτα βυθίζεται ἐκ δευτέρου.

Ἡ γυνὴ μίαν ἀφῆκε σπαρακτικὴν, διάτορον κραυγὴν, καὶ πελιδνὴ, περίτρομος, ἀγρία, καθὼς ἐκράτει τὸν κόπανόν της, ἐπιβαίνει εἰς τὸ κῦμα. Φθάνει μέχρι τῆς ὀσφύος, εἶτα μέχρι τοῦ στέρνου, καὶ μὲ τὸν κόπανον ἀγωνιᾷ νὰ φθάσῃ τὸ παιδίον πνιγόμενον ἤδη καὶ τὸ δεύτερον ἐξαφανισθέν. Ἄλλ' ὡς ἦτο ἐπόμενον, διὰ τῆς δίνης, ἦν ἐσχημάτιζεν ὁ κόπανος εἰς τὸ κῦμα, ἀπεμάκρυνε μᾶλλον τὸ ἀγωνιῶν σῶμα, ἢ τὸ προσήγγιζεν εἰς τὴν χεῖρα τῆς μητρός. Αὕτη ἔκραξε καὶ πάλιν βοήθειαν, ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην οὐδεὶς τῶν ἐπιστρεφόντων εἰς τὴν πολίχνην χωρικῶν εὐρίσκετο ἐκεῖ πλησίον. Ὅλοι εἶχον ὑπερβῆ τὴν χθαμαλὴν ἀκτὴν, τὴν χωρίζουσαν τὴν ἀγκάλην ταύτην ἀπὸ τῆς ἄλλης γείτονος ἀμμουδιᾶς, καὶ εἶχον προπορευθῆ πλείονα ἢ χίλια βήματα.

Πλησιέστερος ὅμως τῶν ἄλλων ἦτο ὁ Γιαννιός, ὅστις εἶδε καὶ ἤκουσε, καὶ μὲ τέσσαρας ἐκτάκτου ὀρμῆς κωπηλασίας, ἔδωκε τοιοῦτον ἀπίστευτον δρόμον εἰς τὴν ὑπόσαθρον ἀλιάδα του, ὥστε ἔφθασεν ἤδη εἰς τὸ μέρος ὅπου εἶχε βυθισθῆ τὸ παιδάριον. Τοῦτον ἰδοῦσα ἡ γυνὴ ἤρχισε νὰ συλλαμβάνῃ μικρὰν ἐλπίδα.

* * *

Ὁ Γιαννιὸς ἔλαβε τὸν γάντζον τοῦ καὶ ἤρχισε νὰ ἐρευνᾶ εἰς τὸν βυθόν. Τὸ βάθος τῆς ἀκρογιαλιᾶς ἦτο ἄνισον καὶ ἀνώμαλον. Ἐνῶ τέσσαρας ὀργυιᾶς περαιτέρω τοῦ μέρους ὅπου ἔπλυνεν ἡ γυνή, εἰς τὴν ρίζαν τοῦ βράχου, τὰ νερὰ ἐβαθύνοντο ἀποτόμως, ἔτι ἀπωτέρω εἰς τὸ μέρος ὅπου ἔφθασε τώρα ὁ Γιαννιός, παραδόξως πάλιν ἐγίνοντο ρηχότερα. Τοῦτο δὲ διότι ἤρχιζεν ἐκεῖθεν νὰ ἐξαπλοῦται εἰς τὸν βυθόν, κατὰ τὸ πέλαγος, μέγα μάρμαρον, ὀλόκληρος θαλασσία ἄλως, συμπαγῆς μᾶζα ἐκ προαιωνίων χαλίκων καὶ ἄμμου, σκληροτέρα χάλυβος. Ἐκεῖ ἐπάνω εἶχε βυθισθῆ δευτέραν φορὰν τὸ παιδίον.

Δὲν παρῆλθον ὀλίγαι στιγμαί, καὶ ὁ γέρον ἀλιεὺς ἀνέσυρε τὸ παιδίον μετὰ τὴν ἀρπάγην τοῦ, δρᾶξας ἐπιδεξιῶς αὐτὸ ἐκ τῶν ἐνδυμάτων.

Τὸ παιδίον ἐφαίνετο ἀναίσθητον ἤδη. Ἴσως νὰ μὴν ἦτο καὶ ἐντελῶς πνιγμένον.

Ἡ μήτηρ, ἐπιμένουσα νὰ ἐπιβαίνειν εἰς τὸ κῦμα, ὡς νὰ ἐδροσίζετο ἐκεῖ ἡ ἀγωνία τῆς, ἀφῆκε κραυγὴν χαρᾶς, ἀλλὰ καὶ φόβου. Ἡρώτα ἂν ἦτο ζωντανόν.

— Πρέπει νὰ ζῆ, ἀπήντησεν ὁ Γιαννιός. Κρέμασμα θέλει ἀνάποδα.

Τὴν ἰδίαν στιγμὴν, ἐνῶ ἀπέθετε τὸν πνιγμένον παρὰ τὴν πρύμνην, μετὰ τὴν κεφαλὴν χαμηλότερα, ὁ γάντζος, τὸν ὁποῖον δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἐξασφαλίσῃ, τοῦ φεύγει ἀπὸ τὰς χεῖρας, καὶ πίπτει εἰς τὸ κῦμα.

Ὁ Γιαννιός ἔκυψεν αὐθορμήτως νὰ τὸν ἀναλάβῃ, ἀλλ' ὁ σίδηρος ἐβυθίσθη ὡς βέλος, τὸ δὲ θαλασσοπότιστον ξύλον, τὸ κοντάριον, ἦτο βαρὺ, καὶ οὐδ' ἄνευ τοῦ σιδήρου θὰ ἦτο ἰκανὸν νὰ ἐπιπλεύσῃ.

Ὁ Γιαννιός, φοβηθεὶς μὴ χάσῃ τὸν γάντζον τοῦ, ἄνευ τοῦ ὁποῖου θὰ ἐπέστρεφεν εἰς τὴν πόλιν «χωρὶς σπανάκια καὶ λαχανίδες», ἔλαβε τὸ καμάκι τοῦ, καὶ προσεπάθει ν' ἀνακαλύψῃ ποῦ ἐπῆγεν ὁ γάντζος. Ἀλλ' ὁ γάντζος εἶχε κάμει «κακὸ πέσιμο» τὴν φορὰν αὐτὴν.

Εἶχεν ὀλισθήσει ἀκριβῶς εἰς τὴν ρίζαν τοῦ θαλασσίου μαρμάρου, περὶ οὗ εἶπομεν, καὶ εἶχε σκαλώσει εἰς μέρος πολὺ βαθύτερον τοῦ ἐκ συμπαγοῦς μάζης ἀνωτέρου πυθμένους. Τὸ δὲ κοντάριον, ἀντὶ νὰ ὑψοῦται ὀλίγον πρὸς τὰ ἄνω καὶ νὰ σειῆται ὡς σκύλου εὐγνώμονος οὐρὰ πρὸς τὸν αὐθέντην τοῦ, κατέβη βαθύτερον ἀκόμη καὶ τῆς ἀρπάγης τῆς σιδηρᾶς.

Εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἀδύνατον νὰ φθάσῃ ὁ κάμαξ, ἔτι ὀλιγώτερον ἢ κώπη.

Τότε ὁ Γιαννιός ἐπέισμωσεν, ὠργίσθη, ἔχασε τὴν συνήθη ὑπομονὴν τοῦ. Τοῦ ἐφάνη ἀπαίσιον νὰ χάσῃ τὸν γάντζον τοῦ. Εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὅτι ἐπῆγε νὰ κάμῃ καλόν, καὶ ἔπαθε κακόν. Ἡμάρτησεν. «Ἐνθυμήθη τὰ νιάτα τοῦ».

Δὲν ἀπεφάσισε κἄν νὰ «διαναστήση»* πρῶτον εἰς τὴν ξηρὰν ν' ἀποδώσῃ τὸ ἡμίπνικτον ἢ καὶ ὀλόπνικτον παιδίον εἰς τὴν μητέρα του. Ἄλλ' ὅπως ἦτον ἐλησμόνησε τὴν ποδάγραν, τὴν ἡμιπληγίαν του, δὲν ἐσυλλογίσθη ὅτι εἶχε «χρόνους καὶ καιροὺς» νὰ κολυμβήσῃ, ἐπέταξε τὸ φέσι του, ἔρριψε τὸν ἀμπάν του, ἔβγαλεν τὴν καμιζόλαν, ἐξεδύθη τὸ ὑποκάμισον, καὶ παρὰ τὰς κραυγὰς τῆς μητρὸς διαμαρτυρομένης, ἐρρίφθη κατὰ κεφαλῆς εἰς τὸ κῦμα κ' ἐπῆγε νὰ εὔρη τὸν γάντζον του.

Ἡ ὤσις, ἡ δοθεῖσα διὰ τοῦ ἄλματός του εἰς τὴν λέμβον, τόσον δυνατὴ ὑπῆρξεν, ὥστε ἡ λέμβος, ἡ φέρουσα τὸ παιδίον ἡμιθανές, ἀπεμακρύνθη ὀργυῖας πρὸς τὸ πέλαγος.

Καὶ τότε ἡ μήτηρ ἤρχιζε νὰ ὀλολύζῃ.

* * *

Ὀλίγαι παρῆλθον στιγμαὶ καὶ ὁ Γιαννιὸς ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν φέρον καὶ τὸν γάντζον. Ἄλλ' ἡ λέμβος μὲ τὸ πνιγμένον παιδίον εἶχεν ἀπομακρυνθῆ, κ' ἐπειδὴ ἦτο ἤδη σχεδὸν ἔξω τῆς χθαμαλῆς ἀκτῆς, εἰς μέρος ὅπου τὴν εὔρισκεν ἡ θαλασσία αὐρα, ἐξηκολούθει ἔτι μᾶλλον ν' ἀπομακρύνεται. Θ' ἀπεῖχεν ἤδη ὑπὲρ τὰς δέκα ὀργυῖας, πρὸς μεσημβρίαν, ἀπέναντι ἀκριβῶς τῆς Μαυρομαντηλοῦς.

Ὁ Γιαννιὸς ἐδοκίμασε κολυμβῶν νὰ τὴν φθάσῃ, ἀλλ' ἡ λέμβος ἔφευγε μὲ διπλασίαν αὐτοῦ ταχύτητα. Ὁ γηραιὸς ναύτης, μόλις ἀνελθὼν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ἠσθάνθη τὴν ἀριστερὰν χεῖρα βαρεῖαν, τὸ δὲ γόνυ ψυχρόν, παγωμένον, σχεδὸν παράλυτον. Ἡ ἡμιπληγία του τὸν ἐτιμῶρει. Τότε ὁ γάντζος τοῦ ἐχρησίμευσεν ὡς βακτηρία ἐν θαλάσῃ. Ἐπὶ τοῦ θαλασσίου μαρμάρου, ὅπου τὸ βάθος ἦτο μικρόν, ἐστηρίζετο μὲ τὸ κοντάρι του, ὡς πληγωμένος Τρίτων κλέψας τὴν τρίαῖναν τοῦ Ποσειδῶνος.

Καὶ ὁ Γιαννιὸς ἔφευγε πρὸς τὴν Μαυρομαντηλοῦ, πρὸς ἣν ἐκτείνεται τὸ ὑποβρύχιον μάρμαρον, καὶ ἡ λέμβος ἔφευγε πρὸς τὸ πέλαγος, πλαγιώτερον ὀλίγον.

Κ' ἐκεῖνος ἐξηκολούθει νὰ ἐρείδηται ἐπὶ τῆς σιδηροδέτου ἀγκιστροτῆς βακτηρίας του, καὶ ἡ λέμβος ἐξηκολούθει νὰ φεύγῃ, καὶ ἡ γυνή, ἡ μήτηρ τοῦ πνιγμένου παιδίου, ἐκόπτετο ὀδυρομένη εἰς τὸν αἰγιαλόν.

Ἄλλ' ὁ Γιαννιὸς ἠσθάνετο τὸ ἀριστερόν γόνυ ἐντελῶς παγῶσαν, καὶ δὲν ἀντεῖχε πλέον νὰ κολυμβᾷ.

Εὐτυχῶς δὲν ἀπεῖχεν ἤδη πολὺ ἀπὸ τὴν Μαυρομαντηλοῦ, καὶ ἐπειδὴ ἕως ἐκεῖ ὁ δρόμος του ἦτο ἀνύσιμος, διότι εἶχε τὴν σιδηρόρρυγχον ράβδον του, ὅπως ἐρείδηται δι' αὐτῆς ἐπὶ τοῦ θαλασσίου μαρμάρου, ἐλθὼν ἐνηγκαλίσθη τὴν Μαυρομαντηλοῦ, ὅπως ἀληθεύσῃ ἐφ' ἅπαξ τὸ ρητόν: «Μία ψυχὴ εἰς δύο

σώματα!»

* * *

Ἄ! μόνη ἡ Μαυρομαντηλού, ἡ λιθίνη ψυχὴ, ἡ ἀσφριγῆς καὶ ἀνέραστος κόρη, ἡ ὀστρεοκόλλητος καὶ κογχυλόφθαλμος νύμφη, ἡ ἄστροτος καὶ χαλικόσπαρτος εὐνή, ἡ ἀπειρανδρος χήρα, ἡ ἀπενθῆς μελανείμων, μόνη αὕτη ἔδωκεν ἄσυλον εἰς τὸν γηραιὸν βασανισμένον ναύτην, καὶ μόνη ἐδέχθη τὰς περιπτύξεις καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς τοῦ Γιαννιοῦ τοῦ ἐξαδέλφου μου.

Πτωχὴ Μαυρομαντηλού! Πτωχότερε Γιαννιὲ ἐξάδελφέ μου!

* * *

Δὲν εἶχεν ἀπελπισθῆ νὰ φθάσῃ τὴν φεύγουσαν λέμβον. Ἐθεώρει τὴν Μαυρομαντηλού ὡς προσωρινὸν σταθμὸν. Ἦλπιζεν ὅτι μετὰ μικρὰν ἀναψυχὴν ἡ αἰμωδιῶσα κνήμη του θ' ἀνελάμβανε τὴν εὐκίνησιάν της καὶ τότε θὰ ἐξηκολούθει τὴν δίωξιν.

Ἐνέπηξε τὸν γάντζον εἰς γνωστὴν αὐτῷ σχισμάδα τοῦ βράχου, ἐπάτησε καὶ αὐτὸς τὸν πόδα ἐπὶ τινος ἐξοχῆς, ἐκρεμάσθη καὶ μὲ τοὺς δύο βραχίονας ἀπὸ τὸν τράχηλον τῆς Μαυρομαντηλοῦς. Ἐν τούτοις παρήλθον λεπτά τινα, καὶ τὸ γόνυ του τὸ ἀριστερὸν δὲν ἀπεναρκοῦτο, τὸνναντίον ἐγίνετο μολύβδινον.

Εὐτυχῶς, τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἦλθεν ἀνέλπιστος ἐπικουρία.

Καθ' ἦν στιγμὴν ἡ περιαλγῆς μήτηρ εἶχε ρήξει τὴν πρώτην σπαρακτικὴν κραυγὴν της, ὁ αἰπόλος μὲ τὸ ἡλιοκαῆς μέτωπον καὶ μὲ τὴν ἀκτένιστον κόμην ἦτο ἀκριβῶς ὀπισθεν τῆς χθαμαλῆς ἀκτῆς καὶ ἤκουσε τὰς φωνὰς της. Ἐρριψε τὴν κάπαν του, ἔλαβε τὴν ράβδον του τὴν ὑψηλὴν καὶ ἤρριψε νὰ τρέχῃ πρὸς τὸ μέρος ὀπόθεν αἱ φωναὶ ἤρχοντο. Ἀλλὰ θ' ἀπεῖχεν ὑπὲρ τὰ χίλια βήματα.

Φθάσας εἰς τὴν κορυφὴν, ἐστάθη πρὸς στιγμὴν, κ' ἐκοίταξε νὰ ἴδῃ τί συνέβαινε. Εἶδε τὴν γυναῖκα ὀρθὴν, ἐπιβαίνουσαν μέχρι μασχάλῃς εἰς τὸ κύμα, τείνουσαν τὸν κόπανον πρὸς τὸ πέλαγος, καὶ ἐνόμισε κατ' ἀρχὰς ὅτι κανὲν σινδόνιον ἢ ὑποκάμισον θὰ τῆς ἐπῆρεν ἡ θάλασσα. Ἦτο ἔτοιμος νὰ γυρίσῃ ὀπίσω εἰς τὰς αἰγὰς του, ἀλλ' ἐκ τῆς δευτέρας ἀπέλπιδος ἐπικλήσεως τῆς γυναικὸς ἐνόησεν ὅτι κάτι δεινότερον θὰ τῆς συνέβῃ.

Τότε ἔτρεξε καὶ κατέβη τὸν κρημνόν. Ἐφθασεν εἰς τὴν ἄμμον. Ἐτρεξεν ἀκόμῃ κ' ἔφθασεν εἰς τὸ μέρος ὅπου ἡ σκηνὴ συνέβαινε.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Γιαννιὸς εἶχε πλησιάσει μὲ τὴν λέμβον, εἶχεν ἀνασύρει τὸ πνιγόμενον παιδίον, τοῦ εἶχε πέσει ὁ γάντζος, εἶχε βυθισθῆ ὁ ἴδιος εἰς τὸ

κῦμα, καὶ ἡ λέμβος μὲ τὸ παιδίον ἔφευγε πρὸς τὸ πέλαγος.

— Τί εἶναι; Τί τρέχει;

Ἡ μήτηρ ἐστράφη, καὶ ἰδοῦσα τὸν βοσκόν, ἔδειξε τὴν φεύγουσαν λέμβον.

— Εἶναι πνιμένο τὸ παιδί μου.

Ὁ τραχὺς αἰπόλος δὲν ἔχασε καιρόν. Ἐρριψε κάτω τὴν σκούφιαν του, τὸ ἔνδυμα, τὸ ὑποκάμισόν του, καὶ μὲ τὴν περισκελίδα του μόνον ἐρρίφθη εἰς τὸ κῦμα.

Οὗτος ἦτο ὁ ἑξακουστός Γκαϊδίγκος, ὅστις ἐπερνοῦσεν ὡς «κοσμογυρισμένος» μεταξὺ τῶν συμποιμένων του. Ἦτο καὶ ὀλίγον ἀλιεύς, εἶχε κάμει καὶ ναύτης, καὶ ἤξευρε νὰ νήχεται ὡς ἔγχελυσ. Ἐκολύμβα «τ' ἀνδρικήκεια» μὲ τόσην ρώμην, δεξιότητα καὶ γοργότητα, ὥστε ἦτο ἐκπληκτικὸν θέαμα. Μόλις τὸν εἶδε ὁ Γιαννιὸς ἀπὸ τῆς θαλασσίας σκοπιᾶς του καὶ ἀμέσως ἔκρινε μὲ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ βλέμματος γηραιοῦ ναύτου ὅτι «ἡ βάρκα ἦτον φτασμένη». Μόνη ἡ μήτηρ δὲν καθησύχαζε, μὴ γνωρίζουσα ἂν τὸ παιδίον ἔζη.

* * *

Ὁ τραχὺς Γκαϊδίγκος ἔφθασε τὴν λέμβον, ἀνερριχήθη εἰς αὐτήν. Ἐψαυσε τὸ στήθος τοῦ παιδίου, καὶ τοῦ ἐφάνη ὅτι ἡ καρδιά ἔπαλλε. Τοῦ ἀφήρησε τὰ ἐνδύματα βιαστικά, τοῦ τὰ ἔσχισεν ἐν μέρει, καὶ τὸ ἐτύλιξε προχείρως μὲ τὴν καπόταν τοῦ Γιαννιοῦ, τὴν ὁποίαν εὗρε διπλωμένην ὑπὸ τὴν πρῶραν. Ἐλαβε τὰς κώπας καὶ ἀπέδειξεν ὅτι ἦτο τόσο καλὸς ἐρέτης, ὅσον καὶ κολυμβητής.

Ἦλασε πρὸς τὴν Μαυρομαντ' λού, ἐβοήθησε τὸν Γιαννιὸν ν' ἀναβῆ εἰς τὴν λέμβον. Ἡ κνήμη τοῦ ἀλιέως ἡ εὐώνυμος ἦτο ἐντελῶς παγωμένη, ἡ δὲ ἀριστερὰ χεὶρ του εἶχε γίνει ἓνα μὲ τὸν γάντζον.

Ὁ Γιαννιὸς ἐπρότεινε εἰς τὸν Γκαϊδίγκον νὰ μοιρασθῶσι τὰ ἴδια ἐνδύματά του, ἐσκεπάσθη αὐτὸς μὲ τὸ ὑποκάμισον καὶ μὲ τὸν ἀμπάν, καὶ παρεχώρει εἰς τὸν βοσκὸν τὴν καμιζόλαν. Ὁ αἰπόλος ἀπεποιήθη, λέγων ὅτι τὰ ἰδικὰ του ἐνδύματα εἶν' ἐκεῖ ἐπὶ τῆς ἄμμου, καὶ ὅσον διὰ τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα, θὰ εὐρεθῶσιν ἐντὸς ὀλίγου ἐνδύματα καὶ φωτιά διὰ νὰ ζεσταθοῦν· καὶ τοῦ ἔδειξε τὸ ἀντικρὺ μικρὸν πολύδενδρον βουνόν, λέγων ὅτι ἐκεῖ εἰς τὴν ράχην εἶναι τὸ καλύβι του, καὶ ἡ ποιμενίς του εἶναι φιλόξενος γυνή, καὶ διὰ τοὺς ἄλλους καὶ δι' αὐτὸν τὸν Γιαννιὸν. «Τὸ παιδί ὀλίγα τριψίματα θέλει, εἶπε, νὰ ῥθῆ στὸν ἑαυτό του, καὶ σὺ θὰ κάμης καλά, ἀφοῦ σοῦ πονοῦν τὰ πόδια νὰ μὴν κάνης μαρτιάτικα μπάνια». Μόνον, ὡς ἐν ἐπιλόγῳ, προσέθηκε:

— Κριμα, μοναχά, πού δέν ἔβγαλες χταπόδια.

(1891)

1. Αντί φορτικῆς παρεκβάσεως, ἄς μοῦ συγχωρηθῇ μικρὰ ὑποσημείωσις. Μὴ νομίση τις ὅτι πλάττω ἢ ἐπινοῶ τι ἐκ τῶν ἐν τῷ κειμένῳ. Καὶ ἡ ἐγκαρτέρησις καὶ ὁ οἰκονομία τῆς συζύγου καὶ ἡ στοργὴ τῆς μητριᾶς εἶναι γεγονότα ἐξ ὧν εἶδα ἰδίῳις ὄμμασιν. Ἄλλ' οἱ πολλοὶ πιστεύουσι προθύμως τὰ μυθεύματα, ἢ δὲ ἀλήθεια φαίνεται αὐτοῖς ἀπιθανωτέρα τοῦ ψεύδους. Καὶ ἐν τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ παρετήρησα ὅτι, ὅσάκις ἠθέλησα χάριν παιδιᾶς νὰ εἶπω ψεῦδος τι, παρ' ἐλπίδα εὖρον τοὺς ἀκροατὰς εὐπίστους τόσον, ὥστε, καὶ διαμαρτυρομένου ἐμοῦ ὕστερον ὅτι ἠστειζόμεν, δὲν ἐπείθοντο, ἀλλ' ἐπέμενον νὰ πιστεύωσιν ὡς ἀληθὲς τὸ ψευδές· ὅσάκις δ' ἐδοκίμασα νὰ εἶπω ἀληθειάν τινα, τοὺς εὖρον δυσπίστους καὶ κακοπονήρως μειδιῶντας. — Ἄλλ' ἄς εἶναι βέβαιος ὁ ἀναγνώστης, ὅτι ἡμεῖς οἱ διηγηματογράφοι

*ἴδμεν ψεύδεα πολλὰ λέγειν ἐτύμοισιν ὁμοῖα,
ἴδμεν δ' εὖτ' ἐθέλωμεν ἀληθέα μυθήσασθαι.*